

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Van een andere planeet?

S. de Jong ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - S. de Jong Van een andere planeet?	293
<i>Meditatief</i> - A.M. de Hullu Nog 70 dagen...	296
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Hinderlijke zonde	297
<i>Achtergronden</i> - W.H. Rose Verder met het Evangelie van Jezus Christus	299
<i>Achtergronden</i> - A. de Snoo Had ik de liefde niet... (2)	302
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik Liedboek gezang 375: De trouw en goedheid van de Heer	305
<i>Meegelezen</i> - T. Groenveld Soms gaat het anders...	306
<i>Boekbespreking</i> - B. Luiten Genade ervaren	307
<i>Uit de kerken</i>	

Van de redactie

In dit nummer treft u een 'kerkelijk leven' aan van de hand van ds. Sieds de Jong, predikant in Assen-Kloosterveen. Hij heeft zich bereid verklaard regelmatig mee te draaien in de groep schrijvers voor de rubriek 'kerkelijk leven'. De redactie is blij met deze nieuwe medewerker en wenst hem toe dat zijn schrijven het kerk-zijn en het christen-zijn vandaag mag dienen en stimuleren.

A.L.Th. de Bruijne

Kees Janssen, belijdend lid van de gereformeerde vrijgemaakte kerk in Ladderdorp, is op familiebezoek in de stad Oeteldonk. Ze hebben een familiereünie georganiseerd.

Verschil in beleving

Op zondag gaat Kees samen met zijn familie naar de vrijgemaakte kerk van Oeteldonk-centrum. De plaatselijke predikant gaat voor. Als ze thuis aan de koffie zitten en ze vragen aan Kees hoe hij het vond, kan hij zich niet stillhouden. Hij barst los:
Het leek nergens op!
Wat een verschil met bij ons thuis.

Het was alsof ik me op een andere planeet bevond.

Een schoonzus van hem, die lid is van Oeteldonk-Zuid, reageert vol onbegrip op zijn ontboezeming: *hoezo verschil? Ik merkte daar niks van.*

Er gingen wel wat dingen anders, maar meer ook niet. Ik heb er wel veel aan gehad.

Maar een broer van Kees, uit Torendorp, een paar kilometer verderop, begrijpt wel wat hij bedoelt: *Het was ook niet wat wij gewend zijn.*

Het voelde onwennig... alsof je niet in een vrijgemaakte kerk was.

Nogal eens verlopen gesprekken over een kerkdienst zo. Ook artikelen en beschouwingen over liturgie en wat daarmee samenhangt, laten soms een soortgelijk patroon zien.

De één signaleert het ene verschilpunt na het andere en reageert buitengewoon kritisch op alles wat zich aan hem voordoet; de ander merkt er maar weinig of in ieder geval veel en veel minder van.

Hoe kan dat?

Je kunt op verschillende factoren wijzen, maar een belangrijke factor is in ieder geval dat wijzelf verschillend zijn.

Als wij kijken en vervolgens ons oordeel geven, zegt dat in veel gevallen meer over onszelf dan over datgene waar het op dat moment over gaat.

Verskil in karakter

Het is een open deur intrappen om te beweren dat karakters van mensen heel verschillend kunnen zijn.

De karakterologie van Wilhelm Reich, die voortborduurde op het werk van Sigmund Freud, onderscheidt 5 karaktertypen (schizoïde, orale, psychopatische, orale en rigide).

De ene mens is zwaarmoedig en ziet overal apen en beren op de weg.

Als ze bij hem in huis een keer een dagje uit willen is hij degene die wijst op de gevaren onderweg, de gestegen prijs van de benzine, alles wat er thuis nog gedaan moet worden en meer van dergelijke punten.

Een ander - met een opgewekt karakter en fluitend door het leven gaand - reageert heel anders: héérlijk, een dagje weg.

Nieuwe dingen zien, genieten van de vrijheid, the sky is the limit.

Iemands karakter werkt door in zijn beleving van de dingen.

Wie kent ze niet? De mensen die op vakantie steeds iets nieuws willen zien en meemaken. Het ene jaar gaan ze naar Frankrijk, het volgende jaar naar Italië, het jaar erop naar Oostenrijk en ga zo maar door.

Maar er zijn ook mensen die leven bij vastigheid. Zij gaan al jaren naar hetzelfde plekje op hetzelfde eiland en het bevalt ze nog steeds uitstekend.

Een verschil in karakter werkt door in je staan in het leven en in de beleving van de werkelijkheid om je heen.

Ben je iemand die van veranderingen en uitdagingen houdt, dan bekijk en waardeer je een nieuwe situatie anders dan wanneer je leeft vanuit een vaste regelmaat en vertrouwde discipline.

Dat geldt ook de beleving van kerkdiensten.

Of je nu hoorder bent of prediker.

Hans-Christoph Piper bijvoorbeeld onderscheidt in zijn boek 'Kommunikation und Kommunikationsstörungen

in der Predigt' op basis van een analyse van 120 preken maar liefst 16 typen predikers.

En hij laat zien hoezeer het verschil in karakter daaraan bijdraagt.

Verskil in achtergrond

Niet alleen qua karakter kunnen mensen verschillen, ook hun achtergrond kan heel ver uiteenlopen.

En ook dat werkt door in je waarnemen en beoordelen. Zoals overal denk ik, wonen er ook bij ons in Assen in de straat zowel mensen met honden als gezinnen met kinderen.

Als je er op gaat letten, dan zie je dat de kinderen in de buurt heel verschillend op die honden reageren.

Sommigen halen ze aan, aaien ze, terwijl anderen er met een grote boog omheen lopen.

Heel vaak blijkt de achtergrond van de kinderen hierin mee te spelen.

Hebben ze zelf een hond thuis, dan zijn ze in de regel niet bang om een vreemde hond te ontmoeten.

Zijn ze niet met een hond groot geworden, dan is de reactie vaak afwerend en negatief.

Daaraan zie je hoe ook iemands achtergrond mede zijn manier van reageren bepaalt.

Ben je in een dorp geboren en je hele leven daar gebleven, dan is het leven in een grote stad je al gauw te druk en gevaarlijk.

Heb je je hele leven in een grote stad gewoond, dan ervaar je het leven op een dorp al gauw als benauwend en saai. Dat geldt ook je kijk op een kerkdienst en het kerkelijke leven.

Heb je voor je werk of je studie in het buitenland gezeten en daar het kerkelijke leven meegemaakt, dan kijk je - eenmaal teruggekeerd - van een verandering niet (meer) zo op.

Heb je eigenlijk nog nooit verder gekeken dan je eigen (plaatselijke) kerk dan is bij wijze van spreken iedere verandering er één.

Verskil in denken

Naast hun karakter en hun achtergrond kunnen mensen ook nog verschillend zijn in hun manier van denken.

Uitgaand van de fysiologie van de menselijke hersenen onderscheidt Ned Herrmann in het denken twee hoofdtypen: een verstandelijk denken en een meer intuïtieve manier van denken. Binnen deze twee hoofdtypen onderscheidt hij vervolgens nog weer andere typen.

Op basis van een groot aantal testen concludeert hij dat naargelang de dominantie van één of meerdere denkstijlen, een mens een bepaalde voorkeur heeft voor vormen van leren, kennis verzamelen en het komen tot beslissingen.

In de praktijk valt dat heel goed te herkennen.

Je komt ze overal tegen: tijdens college, op je werk, op kantoor en in de kerkenraad: mensen die denken op hoofdlijnen en in patronen. Ze verliezen zich tijdens discussies niet in details, maar houden de grote lijn vast. Je hebt ook mensen die juist heel veel oog hebben voor details.

Als ze ergens naartoe gaan, moet alles tot in de puntjes geregeld zijn.

Als wij op vakantie gaan, dan gaan we naar Frankrijk. We zien wel waar we uitkomen.

Als mijn ouders op vakantie gaan, weten wij als kinderen precies waar ze op dag 3 zijn en op dag 13, welke camping ze staan, onder welk nummer bereikbaar en hoe laat ze terugkomen.
Ook zo'n verschillende manier van denken bepaalt mede je kijk en oordeel over een kerkdienst en in brede zin het kerkelijke leven.

Kijk op de kerkdienst

Verschil in karakter... verschil in achtergrond... verschil in denken... Al deze verschillen spelen een rol bij je kijk op de kerkdienst en veranderingen daarin.
Als je lid bent van een kerk waar weinig veranderde, dan is elke verandering die zich voordoet er één.
Ben je gewend op hoofdlijnen te kijken en niet op details dan ga je anders met veranderingen om dan mensen die dat niet doen.
Als je houdt van vastigheid en regelmaat waardeert je veranderingen in de kerk anders dan wanneer je veranderingen juist als uitdagingen ziet en nieuwe kansen.
Om de familiereünie niet te laten bederven, is het goed voor de familie Jansen om dat te bedenken.
Kijk je naar de kerk waar zij lid van zijn, de GKv in Ladderdorp en Oeteldonk-Centrum, dan zien de kerkdiensten er daar globaal zo uit:

Liturgie Ladderdorp

Ouderling leest mededelingen voor

*Dominee leest votum, zegen +amen voor
Gemeente zingt psalm begeleid door orgel*

*Dominee bidt
Bijbellezing door ouderling
Zingen bij orgel
Kinderen blijven erbij
Preek
Amenlied door gemeente
Wet*

*Zingen bij orgel
Gebed
Collecte*

*Zingen met orgel
Zegen en amen door predikant*

Liturgie Oeteldonk-Centrum

*Gastvrouw heet iedereen welkom
Mededelingen op beamer*

*Gemeente zingt votum
Gemeente zingt opwekkingslied
begeleid door band*

*Dominee bidt
Bijbellezing door gemeentelid
Zingen bij orgel
Kinderen verlaten de kerk
Preek met beelden
Amenlied door cantorij
Wet in nieuwtestamentisch
Perspectief/Bergrede
Zingen bij orgel
Gebed door gemeentelid
Collecte met presentatie
Gemeentelid zingt eigen
geschreven lied
Zingen met band
Zegen door predikant, amen
door gemeente*

Er zijn onmiskenbaar verschillen tussen beide kerken. Maar hoe gróót die zijn, hoe we ze ervaren, wordt heel sterk beïnvloed door hoe we zelf zijn.
Neem Kees Jansen bijvoorbeeld.
Hij ziet in de kerk van Oeteldonk-Centrum alleen maar veranderingen. Logisch.
Bij hem thuis in Ladderdorp veranderde er bijna nooit wat.
Hij hield ook niet van nieuwigheden.

En de grote lijn vasthouden, ging hem moeilijk af.
Als je dán in een situatie komt waar dat allemaal wel gebeurt, waan je je al gauw op een andere planeet.
Voor zijn schoonzus die al jaren in Oeteldonk-Zuid kerkt, ligt dat heel anders.
Zij weet niet beter of er vindt variatie in de kerkdiensten plaats.
Voor haar veranderde er in Oeteldonk-Centrum niet veel.
Bovendien, waar gaat het nou eigenlijk om: Jezus Christus is verkondigd, er is gezongen, gebeden, gecollecteerd, Gods leefregels zijn voorgehouden...
Dat gebeurt in Ladderdorp, in Oeteldonk-Centrum en ook in Melbourne waar haar dochter op dit moment stage loopt.
Natúúrlijk ziet zij verschillen, maar in de kern is het voor haar hetzelfde.

Zo mooi anders

Het is belangrijk denk ik om in discussies over bijvoorbeeld liturgie je van dit alles bewust te zijn.
Je eigen karakter, je voorgeschiedenis, je manier van denken, je (verborgen) gevoelens... Het speelt allemaal door in je kijken en oordelen.
Wees jezelf bewust van je vooronderstellingen - als je het al nodig vindt om te oordelen.

Als je je op een andere planeet waant, bedenk dan dat daarin naar alle waarschijnlijkheid ook veel van jouzelf in doorklinkt: ...jouw manier van kijken, denken, jouw achtergrond.
Realiseer je dat de ander ook het recht op een eigen manier van kijken, denken en achtergrond heeft.
En waardeert verschillen.
Zoals mijn vrouw dan zegt: 'je bent zo mooi anders!'
Aan het eind van dit artikel nog een paar teksten, om nog eens over na te denken en mee te nemen:

- *Handel niet uit geldingsdrang of eigenwaan, maar acht in alle bescheidenheid de ander belangrijker dan uzelf (Fil. 2:3);*
- *De een beschouwt bepaalde dagen als een feestdag, voor de ander zijn alle dagen gelijk. Laat iedereen zijn eigen overtuiging volgen. (Rom. 14:5);*
- *U oordeelt met menselijke maatstaven, maar ik oordeel over niemand. (Joh. 8:15);*
- *Heb niet alleen uw eigen belangen voor ogen, maar ook die van de ander (Fil. 2:4);*
- *Op grond van het oordeel dat je velt, zal er over je geoordeeld worden, en met de maat waarmee je meet, zal jou de maat genomen worden. Waarom kijk je naar de splinter in het oog van je broeder of zuster, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt? (Mt. 7:2-3).*

Ds. Sieds de Jong is predikant van de Gereformeerde Kerk te Assen-Kloosterveen.

Nog 70 dagen...

“Die laatsten hebben één uur gewerkt en u behandelt hen zoals u ons behandelt, terwijl wij het onder de brandende zon de hele dag hebben volgehouden.”

Matteüs 20:12

A.M. de Hullu ■

Naar Pasen

Februari. Een maand die er een beetje tussen zit. Vaak: geen winter meer, maar ook nog geen voorjaar. Waarom dan nu al een tekst over de brandende zon? Omdat ik zo verlang naar de zomer?

Ik heb deze tekst voor de meditatie van deze week gekozen omdat de christelijke kerk haar eeuwenlang gelezen heeft in februari. Februari is de maand om van blikrichting te veranderen. Het kerstfeest ligt al weer ruim een maand achter ons. We richten de blik nu naar Pasen. Het paasfeest is zo'n groot feest dat de christelijke kerk steeds meer tijd nam voor de voorbereiding (vaak met vasten) en voor het nafeesten. Het duurde tot Pinksteren, bijna twee maanden na Pasen en begon ruim twee maanden voor Pasen.

In februari begint de voorbereidingstijd voor Pasen. Rooms-katholieken spraken vroeger wel van 'voor-vas-ten', een periode van drie weken voordat de eigenlijke vastentijd begon. In de kerk kon je horen over de arbeiders in de wijngaard en het zaad in de akker, bijbelgedeelten waarin je de zon voelt branden.

Afzien

Op weg gaan naar Gods toekomst is soms afzien. Je maakt niet minder tegenslagen mee dan ongelovigen. Soms zelfs meer. Het leven naar Gods goede regels kost soms veel zelfverloochening. Je moet breken met gewoontes en je moet het opbrengen dingen gaan doen waar je geen zin in hebt. In de kerkdienst en in je gemeente heb je het lang niet altijd naar je zin. Mensen die niet geloven maken het je soms moeilijk. En zo zou ik nog een tijdje door kunnen gaan. Christen zijn is een leven waarin je de zon voelt branden.

Natuurlijk kun je dat met christelijke peptalk proberen weg te praten. Maar het is gewoon de realiteit. Naast al het moois wat je over het leven als gelovige kunt zeggen, is er ook heel veel waar je niet van geniet, maar wat je met moeite kunt volhouden, net als dat uitputtende werk in de wijngaard onder de brandende zon. In de meditaties in deze februarimaand wil ik deze werkelijkheid met u onder ogen zien. Het is een kwestie van eerlijkheid en van bescherming tegen verkeerde verwachtingen. De tijd van afzien is nu, de beloning komt later.

Valkuil

Er zit ook een gevaar in: het verheerlijken van het afzien. Wie er heel veel voor over heeft, is de ware christen. Onbewust ben je er trots op dat jij je zoveel inspanning getroost hebt en vind je dat je meer waard bent dan andere luie christenen. Juist actieve christenen zijn gevoelig voor vormen van hoogmoed. En dat wil je natuurlijk niet. Maar wat doe je er aan?

Jezus wijst je op zichzelf: 'ben je boos omdat ik goed ben?' Dat is precies het punt. Jezus vraagt opoffering en is toch genadig als mensen dat eindeloos uitstellen. Ik kan die genade van God niet begrijpen. Misschien erger je je er aan. En toch: die genade van God, daar moet ik het van hebben. Ook ik met al mijn inspanning en strijd.

Ds. Harrie de Hullu is predikant van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn-Zuid.

Hinderlijke zonde

wandelen met God

**‘Denk aan Hem bij alles wat je doet,
dan baant Hij voor jou de weg.’
Spr. 3:6**

B. Luiten ■

Gemeenschap (1)

Vroeger was ‘gemeenschap’ een duidelijk woord. Dat blijkt bijv. uit de klassieke Avondmaalsformule: ‘het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus, en de drinkbeker van de dankzegging is de gemeenschap met het bloed van Christus.’ Daarmee wordt gezegd, dat er een *onverbrekelijke eenheid* bestaat tussen brood en beker én Jezus Christus.

Zoals de vlag van Israël onlosmakelijk verbonden is met Israël zelf. Wie die vlag verbrandt, tast niet alleen een stukje doek aan. En zoals de pasfoto van je vriendin onlosmakelijk verbonden is met je vriendin zelf. Die foto kun je koesteren of verscheuren, in beide gevallen doe je dan niet alleen iets met een stukje papier.

Mensen worden daarvoor gewaarschuwd. Als je onwaardig Avondmaal viert, slik je niet alleen wat brood en wijn weg, nee, je bezondigt je aan Christus zelf (1Kor. 11:27)! Terwijl de bedoeling vooral positief is: bij brood en beker wil onze Heiland je laten voelen en proeven hoe *werkelijk* Hij Zich aan je geeft. En je laten ervaren hoe er een *hechte eenheid* ontstaat tussen Hem en jou. ‘Hij in ons, wij in Hem’, belijden wij. Dat gebeurt niet alleen als je Avondmaal viert, dit is de werkelijkheid die ontstaat voor ieder die Jezus Christus in geloof omhelst. Aan de tafel wordt dit concreet gemaakt. Het wordt gevierd. Jezus geeft zich echt, en wij ontvangen Hem *werkelijk*. Dit is de *gemeenschap* die Hij sticht, voor eeuwig!

Gemeenschap (2)

De Heer gebruikt hier een woord uit het leven van man en vrouw. Hij vergelijkt zijn verbond graag met een huwelijk. Door ons vrijgemaakt verleden zijn we belast met een wat eenzijdige benadering van dat verbond. Het is goed ons dat te realiseren. Het was indertijd noodzakelijk te benadrukken hoe echt, betrouwbaar en tweezijdig Gods verbond is, voor ons én onze kinderen. ‘Belofte en eis’ werd tot een gevleugeld woord. Te begrijpen, maar helaas, want een huwelijk is veel meer dan belofte en eis. Daarin is liefde, overgave, *gemeenschap*.

De vraag is evenwel, hoe duidelijk dat woord nog

is. Betekent ‘gemeenschap’ nog steeds die hechte, onverbrekelijke eenheid? Bedoel je dát, als je gemeenschap hebt als man en vrouw? Het is goed om daarover te spreken met elkaar. De wereld is vol van zelfbevrediging, een egocentrische bezigheid. Dat kun je ook met z’n tweeën doen, ieder gaat dan voor zichzelf en zijn eigen genot. Maar ‘gemeenschap’ is een manier van jezelf *geven* aan de ander. Het is een verzegeling van je liefde, *je eenheid*.

Hoe leeft dat? Het lijkt steeds meer praktijk te worden, dat jongeren in hun verkering het bed delen met elkaar. Jongelui die ik daarover spreek zeggen mij, dat ‘iedereen’ dat doet.

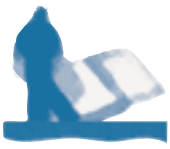
Zonde die je hindert

Dat lijkt zo geweldig. Maar de praktijk is vaak anders. Want ineens is je verkering geen verkering meer. Het zou een tijd moeten zijn dat je elkaar leert kennen, op een open manier. Open ook in die zin, dat het niet voorbaat vaststaat dat je met elkaar trouwt. Want het is de vraag of je dat wilt, als je elkaar beter leert kennen. Dat kan meevallen, maar ook tegenvallen! Als je dan alvast kiest voor gemeenschap, grijp je naar iets waar je nog (lang) niet aan toe bent. Je doet iets waardoor je gezonde vragen verdringt. Je geeft geen pak suiker weg, je geeft jezelf, je lichaam. Je werpt voor jezelf een belemmering op om het uit te maken, wat in een gezonde verkering moet kunnen. De seksuele omgang hindert je om gewoon verkering te hebben en de waarde daarvan te ervaren. Je slaat in feite een heleboel over. Niet zelden is dat tot grote schade. Ik heb stellig de indruk dat er verkeringen worden doorgezet, die eigenlijk uitgemaakt hadden moeten worden. Maar ja, die durf was er niet, het *kon* ook eigenlijk niet meer. Er was al veel te veel gemeenschap geweest, terwijl de eenheid nog moest komen. Tja, dan toch maar trouwen. En binnen een paar jaar ontdekken dat je dat toch beter niet had kunnen doen.

† *Is zonde!*

Want God noemt het huwelijk heilig. Omdat *Hij* het tot stand brengt. Wij kunnen kiezen voor elkaar, maar Hij is degene die man en vrouw net zo één maakt als Adam en Eva (Mat. 19:4-6). Het

is de eenheid waarvoor Hij eerbied vraagt, zelfs al kun je als echtgenoten niet meer in één huis wonen (1Kor. 7:10-11).

Daarom is de éérste vraag altijd: *wil je die eenheid?* Wil je trouw beloven én trouw ontvangen voor het leven? Met die vraag kun je beter niet lichtvaardig omgaan.

Vervolgens, als je 'ja' wilt zeggen daarop, ga dan naar God toe om elkaar *uit zijn hand te ontvangen* als man en vrouw. Ruth wilde zo bij Boaz onder zijn deken kruipen, om zich op de dorsvloer aan hem te geven. Maar Boaz zond haar weg, hij wilde wel trouwen maar dan in de poort, voor de overheid. Het huwelijk ontvang je van God, de wettige instantie (hoe die er ook uitziet) treedt op namens Hem.

Pas wanneer de eenheid er echt is, valt zij te verzegelen. Dat is toch logisch? God heeft ons zo geschapen dat er in die gemeenschap veel te genieten valt. Maar als je de volgorde omkeert, keert dat mooie zich zomaar tegen je.

Zonde die je achtervolgt

En stel nu eens, dat je verkering wel uit gaat. Dat je het nodig vindt die knoop door te hakken of dat de ander die beslissing neemt, na al die keren dat je toch al gemeenschap hebt gehad. Heb je enig idee hoe ingrijpend dat zal zijn?

Soms zijn vrouwen al vele jaren verder, als ze merken dat ze ergens in hun bewustzijn hierdoor worden geplaagd. Ze ontdekken (al dan niet met hulpverlening) dat ze iets unieks hebben gegeven aan iemand, die daarmee is weggegaan. Dat kan dan alsnog heel fout aanvoelen. Gemeenschap is om samen te delen, niet alleen op het moment zelf, maar ook daarna. De 'eerste keer' is een ervaring die je samen bewaart, het is eigen aan je huwelijk.

‡ *Is zonde!*

Wanneer getrouwde mensen te ver gaan met hun vriend of vriendin, in bed belanden en gemeenschap hebben, is dat uitermate schadelijk voor hun huwelijk en een belediging voor God. Daar is vrijwel iedereen het over eens. Overspel kan reden voor echtscheiding zijn, dat is niet automatisch zo, maar zo diep gaat het. Want het unieke is verstoord, de gemeenschap werd gegeven aan een ander. Ook al komt het weer goed tussen de echtgenoten, dan nog kan dat storend blijven.

Want de ervaring blijft, de herinnering, de vergelijking met hoe die ander dat deed. Op wat je met z'n tweeën had, wat sterk was als verzegeling, is ingebroken.

Na de trouwdag wordt dit algemeen erkend: het is zonde, schadelijk, het blijft je achtervolgen, enz. Zou dat dan anders zijn als je hier *voor je trouwdag* aan begint? Wil de gemeenschap waar je naar verlangt werkelijk gemeenschap zijn, bewaar je dan voor de ware die blijft. Anders zal elke ervaring met een ander later storend zijn in je relatie met die ene. Je bouwt ervaring op, straks kun je vergelijken, maar dat is helemaal niet de bedoeling. En wat stelt verzegeling dan nog voor?

Kinderen zijn gek op stickers. Die mooie plaatjes plakken ze overal op. Eerst op hun fiets, daarna

op hun kamerdeur, dan op hun hand en vervolgens nog weer ergens anders. Totdat ze ontdekken dat de sticker niet meer plakt. Ze leren, dat de eerste keer de sterkste hechting geeft. Zo is het met gemeenschap net eender. Het is een zeer sterke hechting, een verzegeling van eenheid. Maar als je die lostrekt en met een ander aangaat, moet je er maar op rekenen dat er hechtingskracht verloren gaat. Als je daar eenmaal aan begint, zal het steeds moeilijker worden je echt aan iemand te hechten. Ik heb stellig de indruk, dat door de wisselende contacten tot in het bed toe, menig huwelijk al voor de trouwdag van zijn kracht wordt beroofd.

Zonde die je verlamt

De vraag is ook: wat verwacht je van God in verkeringstijd? En hoe betrek je Hem daarin?

Vorige week noemde ik de situatie, dat je verkering kunt hebben met iemand die God niet kent. Dat hoeft niet verkeerd te zijn, als je maar goed bedenkt dat jij van Jezus bent. *Je hebt al gemeenschap met Hem.* Zeg eerlijk wat Hij voor je betekent, en dat je alleen kunt trouwen met iemand die deze gemeenschap met Jezus deelt. Dan nog zal het lastig genoeg zijn om daarin staande te blijven en niet te zondigen. Want de ander, die God niet kent, vindt het meestal geen probleem om al snel samen te slapen. Je zult verbaasd worden aangekeken als jij dat niet wilt, dan heb je wat uit te leggen. Probeer dat eens, terwijl je zelf ook een lichaam hebt dat verlangt...

'Ken Hem in al je wegen, dan zal Hij je paden recht maken', stond er in een oudere vertaling. Stel Hem in kennis, bid, bespreek, vraag, maar zet Hem in ieder geval niet op afstand. Wie zal anders je paden recht maken? Wie overziet je leven beter dan Hij? En vooral: *wie houdt meer van jou dan de Heer?*

Petrus waarschuwt getrouwde mannen, dat hun gebeden gehinderd worden als ze in hun huwelijk niet goed omgaan met hun vrouw. De ene gemeenschap raakt aan de andere, en dat is wederzijds zo. Je gemeenschap met de Heer kan een zegen zijn voor je verkering en je huwelijk op aarde. Maar andersom kan een foute gemeenschap op aarde je relatie met de Heer bederven. Met als gevolg, dat je er meer en meer alleen voor komt te staan. Dat is triest maar wel te verwachten. Als je een weg inslaat die de Heer niet wil, kun je er niet op rekenen dat Hij met je meegaat. Met als gevolg dat je verlamd raakt, dat je helemaal niet meer weet waar je goed aan doet.

Zonde belijden

Als je de zonde inziet, kun je ermee breken. Dat kan ook achteraf. Het is nooit te laat om de Heer in je leven te betrekken. Begin dan opnieuw met Hem. Zijn gemeenschap is genezend. Je hart wordt dan vrij en je weg wordt recht.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Verder met het Evangelie van Jezus Christus

Homo's/lesbiennes en de gemeente van Christus (1)

Op 21 juni vorig jaar hield ik een lezing voor 'ContrariO', de vereniging voor homo's en lesbiennes, over hoe we verder kunnen komen, homo's/lesbiennes en de (rest van de) gemeente van Christus. Vandaag leest u hier het eerste deel. In de komende twee nummers verschijnen de volgende delen.

W.H. Rose ■

Toen ik deze lezing aan het voorbereiden was, probeerde ik me voor te stellen wie ik onder mijn gehoor zou hebben. Op het eerste gezicht lijkt het heel eenvoudig: een club christelijke homo's en lesbo's. Toch vermoed dat ik voor een heel divers gezelschap sta. Sommigen van jullie zijn al jaren uit de kast, anderen nog maar kort, misschien nog overrompeld door wat er allemaal los komt wanneer je uit de kast komt, en weer anderen wachten nog maar even met uit de kast komen. Sommigen hebben een zekere mate van vrede met hun homoseksuele geaardheid, anderen staan nog helemaal aan het begin van een proces om die geaardheid een plek te geven.

Sommigen hebben geen probleem met de gedachte van een homoseksuele relatie, of leven misschien al voor kortere of langere tijd in zo'n relatie; anderen kunnen een seksuele relatie tussen twee mensen van hetzelfde geslacht niet verenigen met hun christelijke overtuiging. Je hebt getrouwde homo's, en 'ouwe homo's' (ik zet het maar even tussen hoge komma's, maar zo stond het op het ContrariOforum) - en zo kan ik nog wel een poosje doorgaan. Voor zo'n uiteenlopend publiek kom ik een verhaal houden. Ik heb het gevoel dat ik alleen maar een beginnetje kan maken. En dat is wat ik wil doen: bij het begin beginnen, zonder de illusie te hebben of de suggestie te wekken dat ik voor elke situatie iets kan zeggen of op elke vraag een antwoord heb. In zo'n situatie is het onvermijdelijk dat ik sommigen zal teleurstellen, anderen vervreemden, of zelfs ergeren. Mag ik een beroep doen op jullie welwillendheid, en vragen: Schiet me niet onmiddellijk af wanneer ik iets zeg waar je het helemaal niet mee eens bent!

Dat begint meteen al wanneer ik mijn eigen

papieren op tafel leg. Meer dan twintig jaar geleden viel bij mij het kwartje: ik ben homo. In 2006 had ik mijn *coming out* voor christelijk Nederland toen ik een artikel in *CV-Koers* schreef over de positie van homo's in de christelijke gemeente.

Ongeveer een jaar nadat ik in de jaren tachtig mijn homoseksualiteit had ontdekt, ging ik nadenken over de vraag: wat wil ik eigenlijk met mijn homoseksualiteit, en vooral: wat wil God? Ik heb indertijd van alles en nog wat gelezen om die vragen te beantwoorden. Uiteindelijk heb ik besloten dat Gods spreken in de Bijbel over seksualiteit in het algemeen en homoseksualiteit in het bijzonder duidelijk maakt dat het tegen de wil van God ingaat een seksuele relatie met een partner van hetzelfde geslacht aan te gaan. Ik heb de argumenten en redeneringen waarmee mensen tot een tegenovergestelde conclusie komen overwogen, maar ze hebben mij niet kunnen overtuigen. Als ik de Bijbel lees, wil ik zeker weten dat ik de stem van God hoor, niet een echo van de cultuur waarin ik leef.

ik begon een zoektocht door de wereld van Gods genade

Van die beslissing heb ik nooit spijt gehad. Dat betekent niet dat er geen momenten zijn geweest en nog zijn waarop ik de keuze zonder een partner door het leven te gaan als een pijnlijke heb ervaren, die zorgde voor verdriet en tranen. Meer dan eens heb ik iemand ontmoet van wie ik dacht: wat zou het mooi zijn als je met zo iemand je leven kunt delen. Op zulke momenten is het verdriet levensgroot aanwezig.

Maar dat is maar één kant van het verhaal. Naast dat verdriet staan ook mooie momenten. Ik begon een zoektocht door de wereld van Gods genade. En er ging een wereld voor me open. Ik heb heel mooie dingen ontdekt. De ontdekkingreis gaat nog steeds verder. De grootste ontdekking is wel dat er veel meer in het Evangelie zit dan we vaak denken.

1 Er zit meer in het Evangelie

Wat is het Evangelie? Sommige christenen zullen zeggen: Jezus is voor mij gestorven. Het Evangelie - dat is vergeving. Nee, zeggen anderen, vergeving, dat is maar een half Evangelie. Het Evangelie is vergeving, of rechtvaardiging, maar ook heiliging. Zonder heiliging heb je geen compleet Evangelie.

Ik ga nog een stap verder. Rechtvaardiging en heiliging samen is nog maar een half Evangelie. Rechtvaardiging en heiliging - daar zit nog het een en ander tussen. Je hebt minimaal vier woorden nodig om het Evangelie uit te leggen: *vrijspreek*, *adoptie*, *glorie*, en *transformatie*. Ik zal uitleggen wat ik met elk van deze woorden bedoel.

1.1 Vrijspreek

God schenkt vrijspreek aan allen die in Jezus Christus geloven. En er is geen onderscheid. Iedereen heeft gezondigd en ontbeert de nabijheid van God; en iedereen wordt uit genade, die niets kost, door God als een rechtvaardige aangenomen omdat hij ons door Christus Jezus heeft verlost.
Romeinen 3:22-24 NBV

Waarom *vrijspreek*, en niet gewoon *vergeving*? Ik heb daar een belangrijke reden voor. Het woord *vrijspreek* wordt altijd in een bepaald verband gebruikt, en dan gaat het altijd over een uitspraak die een rechter doet. Die uitspraak is publiek: iedereen mag het weten. En als je bij alle rechtshoven langs geweest bent en de hoogste instantie spreekt je vrij, dan is het definitief. Niemand kan het dan nog meer terugdraaien.

1.1.1 De Hoogste rechter heeft het laatste woord

In het Evangelie vertelt God je: ik spreek je vrij van strafvervolgung. Natuurlijk betekent dat: ik vergeef je al je zonden. Maar het zegt meer. Het is maar niet iets dat God even regelt tussen jou en zichzelf. Het is een publieke zaak. De rechter heeft het vonnis uitgesproken. En bij God heb je te maken met de Hoogste Rechter. Een hoger beroep is onmogelijk. Niemand kan nog tegen je zeggen: je zult je straf niet ontlopen, de duivel niet, en ook jijzelf niet. De hoogste rechtsinstantie heeft een uitspraak gedaan, en daarmee heb je vaste grond onder de voeten om een beroep te doen op Gods ontferming: *Heer ontferm u!*

1.2 Adoptie

U hebt de Geest niet ontvangen om opnieuw als slaven in angst te leven, u hebt de Geest ontvangen om Gods kinderen te zijn, en om hem te kunnen aanroepen met 'Abba, Vader'. De Geest zelf verzekert onze geest dat wij Gods kinderen zijn. En nu we zijn kinderen zijn, zijn we ook zijn erfgenamen, erfgenamen van God. Samen met Christus zijn wij erfgenamen:

wij moeten delen in zijn lijden om met hem te kunnen delen in Gods luister.
Romeinen 8:15-17 NBV

Het tweede woord is *adoptie*. Bij vrijspreek hebben we God ontmoet als rechter. Bij adoptie ontmoeten we dezelfde God op een heel andere manier. Nu zegt hij tegen je: ik ben je Vader, jij bent mijn aangenomen kind. Wij hebben onmiddellijk een voorstelling bij het woord *adoptie*: vaak jonge ouders, die zelf geen kinderen kunnen krijgen, en een babytje uit een ver land adopteren. Dat moeten we even helemaal vergeten.

1.2.1 Vermogend man zoekt betrouwbare erfgenaam - slaaf geen probleem

Adoptie in de tijd van Paulus was heel iets anders. De a.s. vader is een man op leeftijd. Het nieuwe adoptief kind is een volwassen man. De vader is op zoek naar iemand van wie hij weet dat bij die persoon zijn vermogen in veilige handen is. Via de rechter geeft hij de persoon in kwestie een nieuwe identiteit: vanaf dat moment is hij zijn zoon. Die verandering van status is vooral heel ingrijpend als de vader een van zijn slaven aanneemt als zoon. Dan hoor je niet langer bij het personeel, maar bij de familie. De man die eens je heer en meester was, is vanaf nu je vader. Je mag *Abba* tegen hem zeggen. Het is opvallend dat Paulus in een brief geschreven in het Grieks opeens dit woord uit een vreemde taal gebruikt. Het was het woord dat Jezus zelf gebruikte wanneer hij met God sprak. Wanneer Paulus het beeld van adoptie gebruikt dan zet hij het geadopteerd kind zijn tegenover slaaf zijn. Slaaf zijn verbindt hij met vrees: jij moet presteren, anders loopt het verkeerd af. Bij kind zijn hoort vrijheid: je hebt een bevoorrechte positie gekregen, de rechter heeft het juridisch vastgelegd, je hebt nu de status als kind. Bij vrijspreek was nog niet duidelijk welke aard je relatie met God zou hebben. Bij adoptie wordt dat duidelijk: God is je Vader, jij bent zijn aangenomen kind, en erfgenaam.

1.2.2 Het Evangelie heeft geen kleine lettertjes

In Rom. 8 voegt Paulus daar nog twee dingen aan toe. In de eerste plaats: wij zijn erfgenamen samen met Christus. Christus is ook Zoon van God, maar wel op een andere manier. Hij is niet een aangenomen zoon, maar Zoon van God van nature. Dat is een immens verschil. En toch zijn we samen met Christus erfgenamen. Het tweede wat Paulus toevoegt, komt als een verrassing, en je schrikt er van. Samen met Christus erfgenaam betekent dat je met hem zult delen. Paulus noemt twee dingen: uiteindelijk zullen we delen in de glorie van Christus. Maar daar gaat iets aan vooraf, en dat is schokkend: we zullen ook delen in het lijden van Christus. Twee woorden: lijden en glorie. Die glorie - dat zien we wel zitten. Maar dat lijden - moet dat nu echt? Dat is een vraag waar iedereen mee worstelt. Petrus zei: de Messias lijden? Geen denken aan. Jezus leest hem de les. Ik ben inderdaad de Messias, de triomferende koning, en tegelijk ben ik de Knecht, de man van smarten die moet lijden. Het Evangelie heeft geen kleine lettertjes. Jezus maakt er geen geheim van. Wat voor de Messias, de Christus, geldt, geldt ook voor een christen: het lijden hoort er bij. Jezus maakt dat duidelijk met een beeld. Iemand die een kruis op zijn schouders neemt en daarmee gaat lopen. Iedereen begrijpt onmiddellijk hoe dat afloopt: op de plaats waar mensen geëxecuteerd worden. Dat lijden - moet dat nu echt? Het is ook een vraag waar

Jezus zelf mee geworsteld heeft. De evangeliën beschrijven een moment kort voor zijn arrestatie. Jezus is letterlijk doodsbang. Hij laat ons meeluisteren wanneer hij bidt (Markus 14:36).

“ABBA, Vader” - Jezus bidt tot zijn dierbare Vader, met wie hij altijd al, zelfs al voor de schepping van de wereld, in een innige gemeenschap van liefde heeft geleefd. En opnieuw staat in een Griekse tekst dat woord uit het Aramees: *Abba*. Het is alsof je het zelf hoort uit de mond van Jezus.

“Bij u zijn alle dingen mogelijk” - God is de almachtige, die door niemand verhinderd wordt in het uitvoeren van zijn plannen.

“Neem deze beker van mij weg” - God is degene die, zonder dat iemand hem tegensprekt, het vonnis uitsprekt en bepaalt wie het oordeel, de ontlasting van zijn toorn, moet ondergaan.

De beker wordt niet weggenomen, het meest verschrikkelijke lijden moet echt.

samen met Christus erfgenaam betekent dat je met hem zult delen

Net als Jezus mogen wij - zegt Paulus - ook *Abba*, Vader, tegen God zeggen. Wij horen bij de familie. Samen met Christus. Het lijden hoort onlosmakelijk bij Christus zijn, en zo hoort het lijden nu ook onlosmakelijk bij christen zijn. Het lijden blijft lijden, maar het krijgt een nieuwe dimensie. Het blijft een worsteling. Ook al kun je de vraag, ‘waarom?’, niet beantwoorden, één ding weet je als erfgenaam van God, samen met Christus, wel: het lijden dat mij overkomt, is op de een of andere manier niet zinloos.

En het lijden heeft niet het laatste woord. Wij zijn erfgenamen, samen met Christus: we delen in zijn lijden, om ook te delen in zijn glorie.

1.3 Glorie

het evangelie van de heerlijkheid³ van Christus
2 Korintiërs 4:4 GNB

Dat brengt ons bij het vierde woord: *glorie*. In 2 Korintiërs 4 gebruikt Paulus een opvallende omschrijving van het Evangelie. Hij vat het daar samen als “het evangelie van de glorie van Christus, die het beeld van God is”. En een paar verzen verder wordt duidelijk dat die glorie van Christus ook beschreven kan worden als “de glorie van God op het gezicht van Christus”.

We kennen allemaal de de uitdrukking *Hollands glorie*, die bijvoorbeeld wordt gebruikt voor, zoals ruim een jaar gele-

den in een krant (*Nederlands Dagblad* 19 mei 2007) te lezen stond: “bedrijven die ‘iets Hollands’ uitstralen en waar we op de een of andere manier trots op zijn”. Bij glorie (in oudere vertalingen kun je i.p.v. *glorie* ook het woord *heerlijkheid* tegenkomen, in modernere vertalingen vind je ook woorden als *luister*, *grootheid* of *majesteit*) gaat het om een eigenschap of bijzonderheid waardoor iemand of iets een unieke uitstraling heeft, of om het feit dat iemand die bijzondere uitstraling heeft. En glorie maakt iets los bij mensen: ze zijn er trots op, ze zijn onder de indruk.

1.3.1 “Laat mij uw glorie zien!”

Een voorval in het leven van Mozes helpt ons om grip te krijgen op wat er in de Bijbel bedoeld wordt met *de glorie van God*. Het begint met een vraag die Mozes stelt wanneer hij met God aan het onderhandelen is hoe het nu verder moet met Gods volk. Kort ervoor hadden ze Aäron een beeld laten maken van een kalf, dat met goud overtrokken, en het was de bedoeling dat dat voortaan gebruikt zou worden in de verering van de God die het volk uit Egypte had geleid.

Mozes’ vraag aan God is: “Laat mij uw glorie zien!” God zegt dan toe dat hij alles waar hij goed in is voor Mozes zal laten voorbijtrekken, en dat hij in het bijzijn van Mozes zijn naam zal uitroepen. Maar Mozes zal het gezicht van God niet te zien krijgen - dat zou hij niet overleven -, alleen de achterkant van God. En zo gebeurt het (Exodus 34:6-7). En dan zijn er twee dingen die ons veel kunnen leren over hoe je de glorie van God kunt zien.

A. Glorie zien doe je met je oren. God geeft Mozes antwoord op zijn vraag iets te mogen zien: “Laat mij uw glorie zien!” God laat het meest van zichzelf en zijn glorie zien op het moment dat Mozes hem zijn naam hoort uitspreken: zien doe je met je oren.

B. De glorie van God is extra indrukwekkend in combinaties. God spreekt zijn naam uit en noemt twee dingen: hij is vol ontferming, en tegelijk laat hij het kwaad niet ongestraft. De ontferming van God gaat voorop, en daar heeft God heel veel meer woorden voor nodig. De uitspraak over het straffend optreden is veel korter, en komt in de tweede plaats. Maar je hebt de glorie van God niet gezien als je alleen maar hoort dat hij vol ontferming is, of alleen maar dat hij het kwaad niet ongestraft laat.

Het noemen van het straffend optreden maakt het extra bijzonder dat God zo uitbundig barmhartig is: het is geen onverschilligheid maar een bewuste daad van een God die het kwaad volledig serieus neemt. Die combinatie maakt de glorie van God extra indrukwekkend.

Dr. Wolter Rose is hoofddocent Semitische Talen aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Noten:

- 1 ontbeert de nabijheid, of: mist de glorie (vgl. NBG51).
- 2 Gods luister, of: zijn glorie.
- 3 heerlijkheid, of: glorie.

Had ik de liefde niet... (2)²

Terugblik van een lid van de synode in Zwolle-Zuid 2008

In twee artikelen kijken we terug op de besluiten van de Generale Synode te Zwolle-Zuid. Aan het eind van het vorige artikel maakten we er een begin mee om na te gaan hoe de synode is omgegaan met revisieverzoeken. Daarmee gaan we nu verder.

A. de Snoo ■

Gasten aan het avondmaal

Rond het onderwerp 'gasten aan het avondmaal' waren bijzonder veel revisieverzoeken ingediend. Een aanwijzing dat de besluiten van Amersfoort of onvoldoende duidelijk zijn geweest of de bestaande tegenstellingen op dit punt toch niet hebben kunnen overbruggen. Wat waren die tegenstellingen? Er zijn zusterkerken met regelmatig gasten over de vloer. Je staat dan bij herhaling voor de vraag: wat doen we met deze mensen, als we avondmaal vieren? Zeker als het ook nog eens gaat over regelmatig dezelfde gasten. Geldt artikel 60 van de Kerkorde ook voor deze gevallen of ziet dat ergens anders op? Artikel 60 luidt: 'Tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Zij die uit zusterkerken komen, zullen op grond van een goede attestatie inzake leer en leven toegelaten worden.' Omdat wij, in de classis Amsterdam-Leiden daar zelf niet uit kwamen, is via de PS Holland-Noord aan de GS van Amersfoort gevraagd hier haar licht over te laten schijnen.

In antwoord daarop heeft Amersfoort de kerken een aantal regels meegegeven, hoe je met zulke gevallen zou kunnen omgaan. Regels die getuigen van oog voor de realiteit (er zijn situaties die niet binnen het kerkordeartikel vallen) en oog voor de heiligheid en de waarheid van het sacrament (je mag van deelnemers verwachten dat ze weten wát ze doen en wáár ze dat doen).

Nu, die regels van Amersfoort hebben niet ieder overtuigd. Het zal, wie ze gelezen heeft, niet verbazen. Sommige dingen zijn in de praktijk moeilijk uitvoerbaar (zoals een heel gesprek vooraf en de vraag aan een toch min of meer buitenstaander of die bereid is zich aan het oordeel van de gemeente te onderwerpen: je zult eerst goed moeten uitleggen wat je ermee bedoelt). Anderen zien de regels van

Amersfoort als een soort toelatingsbeleid, terwijl de kerk juist een uitnodigingsbeleid moet hebben.

Na de diverse bezwaren te hebben bestudeerd, maar stuk voor stuk onvoldoende te hebben geacht, hebben we gemeend in dit geval toch niet te mogen volstaan met het antwoord dat alles wat nu wordt aangevoerd ook in Amersfoort echt al over de tafel is gegaan. Dat is wel zo, maar kennelijk onvoldoende doorzichtig en overtuigend. Verder hebben we ons gerealiseerd dat de verschillen op dit punt door welk besluit ook op dit moment gewoon niet te overbruggen zijn.

Vandaar in onze besluiten een brede verantwoording van de verwerking van alle ingediende bezwaren en tegelijk een dringend appèl op de kerken om je eigen visie op dit punt ondergeschikt te maken aan wat de afgevaardigden uit de kerken in Amersfoort in gezamenlijkheid aan wijsheid wisten te vinden. Het heeft met liefde te maken om dan niet aan je eigen eindje te blijven vasthouden. En ook: al vind je wat nu is afgesproken misschien moeilijk hanteerbaar, probeer er handen en voeten aan te geven - ook van elkaar lerend als plaatselijke kerken: hoe doen jullie dat? - en neem de moeite door verdere studie misschien over een aantal jaren iets beters op tafel te leggen.

Kort iets over Kampen-Noord

Door alle publiciteit rond Kampen zou je haast vergeten dat het hier niet om een nieuwe zaak ging, maar om een verzoek de uitspraken van Amersfoort nog eens tegen het licht te houden. De revisievragende kerkenraad zelf zei al, dat er geen nieuw materiaal was. De punten van bezwaar stuk voor stuk nalopend konden wij niet anders dan concluderen, dat Amersfoort de kerkenraad van Ichthus terecht heeft opgeroepen op z'n schreden terug te keren. Opnieuw een zaak waar je, was het een nieuwe

zaak, misschien meer had willen doen: nog eens een bemiddelingscommissie of noem maar op. Maar we zouden daarmee buiten ons boekje zijn gegaan. De spreuk luidt terecht: vrede door recht.

Er is recht gesproken. Dat vraagt om aanvaarding. In overgave aan de Here: we hebben de kerkelijke weg bewandeld en nu is dit het wat kennelijk van ons wordt gevraagd. Mag je juist dán ook niet geloven en vertrouwen, dat de Here zelf de verdere weg zal wijzen?

Voor alle duidelijkheid: er wordt wel gezegd dat het wachten nu op de synode is. Maar dat klopt niet. De bal ligt helemaal bij Ichthus.

Wat nog openstaat, is de behandeling van een appèl tegen de schorsing en afzetting van ds. Hoogendoorn. Het gaat daarbij o.a. over de vraag: mocht dat wel nu hij en zijn kerkenraad bij de GS een revisieverzoek hadden ingediend? Het antwoord op die vraag kan financiële consequenties hebben. Daar zullen we in alle objectiviteit naar moeten kijken. En als het nodig is er als kerken ook voor moeten staan.

de spreuk luidt terecht: vrede door recht

Maar wat dáár ook uitkomt: terecht geschorst of te vroeg en dus ten onrechte geschorst, dat doet niets af van het nu bij herhaling uitgesproken oordeel, dat de Ichthus-kerkenraad de gemeente ten onrechte heeft gescheurd en nu geroepen is in goede herderlijke zorg de schapen weer mee terug te nemen naar de stal waar ze horen. Gaan ze op dat spoor, wie zou de deuren niet graag openzetten en weer ruimte maken?

Tenslotte hierover: het gaat om redenen waar de synode buiten staat waarschijnlijk niet lukken nog deze maand Kampen opnieuw te behandelen.

Nieuwe afspraken rond revisie en appèl

Laat ik in aansluiting bij een paar revisiezaken nog iets mogen doorgeven van de nieuwe regelgeving op dit gebied. Niet iets wat we zelf hebben bedacht. Er is al over geschreven in de rapporten van deputaten kerkrecht en deputaten appèlzaken.

Wat zijn voortaan de regels?

Alleen kerkenraden kunnen nog revisie van besluiten vragen, of het moet gaan over een besluit waar je persoonlijk bij betrokken bent. Een nieuwe regel die ons nog eens goed bepaalt bij het oude principe, dat we geen landelijke kerk zijn. We vormen een verband van plaatselijke kerken. Moeiten van gemeentelieden met bepaalde kerkelijke besluiten dienen onderwerp van gesprek te zijn met je plaatselijke ambtsdragers. Het is hun roeping besluiten van meerdere vergaderingen, als je daar vragen over hebt, aan jou uit te leggen. Iets

waarvoor ze zelf weer de hulp kunnen inroepen van de classis. En als jij ze overtuigt van de onschriftuurlijkheid van iets is het aan hen dat op hun beurt in het kerkverband aan de orde te stellen. Want nogmaals: het kerkverband is niet een verband van kerkleden, maar van kerken. Ik hoop van harte dat deze nieuwe regel eraan meewerkt, dat we juist plaatselijk ons trainen in de liefde, in 'je ook een keer laten overtuigen', 'ervoor openstaan dat die ander met zijn standpunt ook naar de Bijbel wil luisteren', zodat je wel heel dringende redenen moet hebben, wil je aan de bel blijven trekken.

Misschien is het goed meteen ook iets te zeggen over *het appèlrecht*.

De synode heeft nog eens onder woorden gebracht wanneer je wel en wanneer je niet in appèl kunt gaan.

Je kunt als gemeentelid wel in appèl wanneer je van oordeel bent dat jou bijvoorbeeld door een besluit van je eigen kerkenraad onrecht is aangedaan (artikel 31 van de Kerkorde).

Maar dat kan niet tegen het besluit van de kerkenraad van een andere gemeente. Zegt of schrijft dominee X iets wat niet door de beugel kan, zou je kunnen beginnen contact met hemzelf op te nemen. Een goede eerste stap. Brengt dat geen oplossing, dan kun je zijn kerkenraad daarover schrijven: 'misschien is het goed dat u hierover met uw predikant in gesprek gaat.' Gaat het over een artikel of boek, ieder is vrij er publiek over te schrijven. Allemaal mogelijkheden om de vinger te leggen bij iets waarvan jij overtuigd bent dat het niet goed is.

Maar je hebt als lid van een heel andere gemeente in dit geval geen recht om van de betreffende kerkenraad actie te vragen of om tegen bepaalde uitspraken van die kerkenraad in appèl te gaan. Je begeeft je zomaar op andermans terrein, waar jij geen bevoegdheid hebt. Het is goed verantwoordelijkheden te laten waar ze liggen.

Maar waar moet je dan heen met je misschien wel heel terechte zorgen?

Moet je als kerklid of als zusterkerken het op een afstand allemaal maar laten gebeuren?

Ook al heb je geen appèlrecht, daarom kun je vanuit het kerkverband nog wel degelijk aan de bel trekken. En wel op die plaatsen en momenten waar je elkaar als zusterkerken ontmoet. Je kunt jouw kerkenraad vragen daar dan ook gebruik van te maken.

Gaat het om een dominee/kerkenraad binnen de eigen classis dan zijn daar de mogelijkheden elkaar te bevragen. Licht het nog wat verder weg, je kunt als kerken in een classis of PS afspreken dat je, voor het goede vertrouwen in elkaar, van de kerk/kerken uit dit of dat ressort graag eerst duidelijkheid wilt hebben over een bepaalde zaak.

Ik zou het belang van al deze afspraken willen onderstrepen met de bijbelse waarschuwing tegen bemoeizucht. En er opnieuw op willen wijzen: u, jij, ik zijn geen lid van de vrijge-

maakte kerken, maar van de kerk te Ten Boer, Leiden of Maastricht.

Voor de volledigheid meld ik ook nog de volgende afspraken:

Het is niet mogelijk om herziening te vragen van een uitspraak in appèl, zolang je nog de mogelijkheid hebt bij een volgende instantie aan te kloppen. Je kunt dus niet bij een classis of een PS terugkomen, terwijl je nog de mogelijkheid hebt voor hoger beroep bij de PS of de GS.

En ook bij een appèlzaak geldt: heeft de GS daar dan een uitspraak over gedaan, dan kan alleen hij/zij daar eventueel herziening van vragen die zelf bij 'het geschil' betrokken is.

In vogelvlucht

Laat ik nog kort wat andere onderwerpen mogen aanstippen.

Waar hielden we ons mee bezig?

Wat fijn dat er een kerkverband is waarin je gezamenlijk voorzieningen mag treffen voor

- hulp aan doven en slechthorenden
- mensen met een beperking
- de geestelijke verzorging van militairen
- de geestelijke verzorging van gevangenen.

We mochten vele kerken uit het buitenland begroeten, nieuwe afspraken maken over zending en hulpverlening. We hebben meegedacht met de diverse gemeentestichtingsprojecten.

Een activiteit die om veel inventiviteit vraagt.

Ruimte om de dingen soms anders te doen dan in gemeenten die al jaar en dag bestaan. Met tegelijk heldere afspraken over de gereformeerde identiteit.

Het spreekt voor zich dat de Theologische Universiteit brede aandacht heeft gehad.

Ook het vervolgonderwijs van predikanten kreeg de nodige aandacht.

De Nieuwe Bijbelvertaling is opnieuw onderwerp van gesprek geweest. In een wel heel minutieus rapport van deputaten is ingegaan op verschillende ingediende bezwaren.

Een heel mooi besluit vind ik persoonlijk.

De update van onze formulieren

U krijgt ze binnenkort in een handzaam boekje. Voor alle adressen.

Een update, niet alleen omdat we in de formulieren graag de teksten gebruiken uit dezelfde bijbelvertaling als we verder in onze diensten gebruiken, maar ook om recht te doen aan de snelle ontwikkeling in onze taal. Ieder die catechisatie geeft, weet bij ondervinding hoever de taal van onze kerkelijke geschriften van die van onze jongens en meisjes afstaat. Een kerk die leeft hecht aan traditie: heldere overdracht van het heerlijk evangelie van Gods liefde!

En dan nog als laatste de besluiten over:

Wat we zingen

Er is, conform eerder gemaakte afspraken, opnieuw een aantal liederen vrijgegeven waaruit over een paar jaar een selectie moet worden gemaakt, als er, ik hoop in 2014, een nieuw gereformeerd kerkboek komt. Daarnaast was er een sterke roep om ruimte voor liederen uit Opwekking. Met de deputaten zijn we van mening dat het ondoenlijk is deze, nog voortdurend groeiende bundel, net zo te gaan toetsen als bijvoorbeeld het *Liedboek*.

We waren het er ook over eens dat menig lied uit Opwekking niet anders is dan gewoon een bijbeltekst. Niets op tegen. Maar er zijn ook andere liederen, die op z'n minst vragen oproepen. Lieder waarbij je terecht de vraag kunt stellen of je je broeders en zusters (jongeren) niet op het verkeerde been zet. Wat nu te doen? Deputaten stelden voor: vrijgeven, maar wel wijzen op zwakke kanten en vooral goede aanwijzingen geven voor de praktijk (in wat voor soort diensten, wat voor soort muziekinstrumenten, enz). Dat laatste riep juist bij ons als synode het beeld op van 'typisch vrijgemaakt; alles moet van hogerhand worden geregeld'. Zoiets wilden we dus niet.

Wat wel? Van harte nú al met name onze jongeren de ruimte geven ook op deze wijze, met deze woorden en in dit muzikale genre God de lof te kunnen zingen.

Tegelijk de kerken dienen met meer dan algemene kreten, zoals 'vaak Schriftuurlijk, maar toch ook weer niet altijd'. We hebben concluderend dan ook gezegd: deputaten, kom z.s.m. met een lijst waarvan jullie - we hebben er alle vertrouwen in - met een gerust geweten zeggen: dit is goed en mooi. Dat kan dan gezongen worden. En probeer verder de komende jaren met zulke inhoudelijke criteria te komen, dat de kerken zelf kunnen afwegen wat van dit genre wel of niet past in gereformeerde erediensten.

Snapt u dat ik niet snap dat over dit besluit zo moeilijk wordt gedaan?

Kritisch-positief

Ik wil eindigen met een pleidooi voor een positief-kritische ontvangst van de synodebesluiten. Wees maar kritisch. Want wie van ons heeft de wijsheid in pacht?

Maar doe het wel positief. In het bewustzijn dat er in Zwolle is gebeden om wijsheid.

Nog beter dan positief-kritisch is dan ook kritisch-positief.

Laten we dankbaar zijn voor de ruimte die God ons als kerken nog geeft om allerlei dingen ook sámen te doen. Opdat plaatselijk en persoonlijk Christus aan zijn eer komt.

Ds. Arie de Snoo is predikant van de Gereformeerde Kerk te Leiden.

noot:

2 Vervolg winterlezing Ten Boer 13 januari 2009

Liedboek gezang 375:

De trouw en goedheid van de Heer

lied van de week

Voor deze week staat één van de morgenliederen uit het *Liedboek voor de Kerken* op het rooster. Het is een goede, zinrijke en mooie traditie dat de kerk in haar liedbundels liederen heeft geplaatst om de dag mee te beginnen of te besluiten. Ook in de gereformeerde Nederlandse traditie werd als één van de weinige gezangen morgen- en avondliederen in de gezangenafdeling opgenomen. En natuurlijk staan in het psalmboek prachtige liederen om 's morgens of 's avonds te zingen.

J. Smelik ■

De dichter

Het morgenlied dat we in het *Liedboek* aantreffen bij gezang 375 is gedicht door Johannes Zwick. Hij werd vermoedelijk rond 1496 in Konstanz geboren en studeerde rechten in Freiburg. In 1518 werd hij tot priester gewijd. In die tijd kwam hij ook in aanraking met het gedachtegoed van de Lutherse reformatie. Hij wordt pastor aan de St.-Stephan te Konstanz, waarbij vooral de zielzorg en de catechese zijn bijzondere aandacht hadden. Vanuit deze belangstelling begint Zwick ook met het schrijven van liederen. Zijn eerste bundel verschijnt in 1533/1534 te Zürich: *Nüw gsanbüchle von vil schönen Psalmen und geistlichen liedern*. De bundel, waarin zeer opmerkelijk liederen van zowel rooms-katholieken als protestanten opgenomen waren, viel blijkbaar in de smaak, want in 1538 en 1540 verschenen heruitgaven.

In de voorrede op zijn bundel bestrijdt Zwick de opvattingen van Zwingli dat het zingen van liederen in de kerkdienst niet gepast zou zijn. Richting Calvijn betoogt hij dat men zich niet hoeft te beperken tot het berijmen van letterlijke bijbelpassages. Zwick overleed op 23 oktober 1542 aan de pest. Zes jaar na zijn dood werd Konstanz weer rooms-katholiek. Daarmee verstomden de liederen van Zwick niet, want de drie morgenliederen die Zwick maakte, werden en worden zowel door katholieken als protestanten gezongen.

Morgenlied

In tegenstelling tot wat men zou denken, stonden die drie morgenliederen niet in Zwicks bundel *Nüw gsanbüchle*. Ze werden pas na Zwicks overlijden uitgegeven in *Christenlicher gantz Trostlicher underricht* (1545), een bundel met preken, overdenkingen en liederen van Zwick.

Het lied van deze week, 'Alle Morgen ist ganz frisch und neu', is het eerste van de drie morgenliederen. Wanneer u de tekst doorleest, zult u veel verwijzingen naar passages uit de heilige Schrift tegenkomen. Centrale teksten zijn 2 Petrus 1:19b ("U doet er goed aan uw aandacht altijd daarop gericht te houden, als op een lamp die in een donkere ruimte schijnt, totdat de dag aanbreekt en de morgenster opgaat in uw hart.") en Johannes 8:12 ("Hij zei: 'Ik ben het licht voor de wereld. Wie mij volgt loopt nooit meer in de duisternis, maar heeft licht dat leven geeft.'"). Maar er zijn meer schriftgedeelten die meeresoneren, zoals Klaagliederen 3:23 ("Elke morgen schenkt hij nieuwe weldaden. - Veelvuldig blijkt uw trouw!") en Romeinen 13:13 ("Laten we daarom zo eerzaam leven als past bij de dag").

Het lied valt in twee gedeelten uiteen: in de strofe 1 tot en met 4 wordt gezongen over de trouw en goedheid van God die elke morgen opnieuw verschijnt (vers 1) en die de mens ook verplicht tot een verantwoord leven (vers 2). Het licht van de hemel-lichamen en het licht in de ogen van de mens heeft God gegeven om Hem te erkennen en te gehoorzamen (vers 3 en 4). De laatste drie strofen van het lied zijn een gebed tot de morgenster Christus om ons te bewaren bij Gods lichtend heil en ons te laten leven als kinderen van het licht.

Melodie

Boven het lied ziet u als wijsaanduiding staan: "Vom Himmel hoch da komm ich her 2". De melodie van het lied 'Vom Himmel hoch' kennen we vooral via het lied 'Dit is de dag die God ons schenkt'. Maar boven het lied van deze week wordt niet naar deze melodie verwezen. Het gaat daar om de melodie die de lutherse cantor Johann Walter (1496-1570) bij het Luthers kerstlied 'Vom Himmel hoch' componeerde en die voor het eerst gepubliceerd werd in de bundel *Trium vocum cantiones centrum* (Nürnberg 1541) van Johannes Petrejus. De herkomst van de melodie die boven het lied staat aangegeven (Walter's Wittenbergisch Gesanbüchli 1537) is niet correct.

Pas in 1927 is de melodie verbonden met het morgenlied van Zwick. In dat jaar (en dus niet in 1926 zoals in het *Compenium* staat) namen Konrad Ameln en Wilhelm Thomas in hun bundel *Das Morgenlied* de liedtekst op mét de melodie van Walter. Het bleek een zeer gelukkig huwelijk van tekst en melodie te zijn! Karakteristiek voor de melodie is dat het ritme van elke regel anders is en dat - op regel 3 na - iedere regel de totale octaafruimte van c1 tot c2 benut. Met name ook dat laatste geeft de melodie een opgeruimd karakter. Bij het aanleren zal wellicht het melisma (c.q. drie noten op een lettergreep) in de laatste regel aandacht vragen.

Niet geheel ten onrechte wordt in het *Compenium* door Willem Vogel gewaarschuwd voor het gevaar dat de melodie in een te hoog tempo gezongen wordt. De eerste regel met overwegend halve noten kan namelijk aanleiding zijn een te hoog tempo te kiezen, maar daarmee komt men in de volgende regels flink op de koffie. Overigens is een te laag tempo even funest voor de melodie, zodat ik toch maar weer even een indicatie geef met een metronoomcijfer: circa MM 66 voor de halve noot.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Steenwijk.

Soms gaat het anders...

meeglezen

Al een keer eerder heb ik een stukje uit *De Riepe* aangehaald. Een staatsmagazine dat verkocht wordt door dak- en thuislozen. U weet wel, die mensen waar je als gereformeerde middenklasser het liefst met een grote boog omheen loopt, ook al deed onze Leermeester dat anders.

T. Groenveld ■

In *De Riepe* heeft de sociaal-psychiatrisch verpleegkundige Gerard Lohuis een column: 'Gekkenwerk'. Weldadig is de nuchterheid waarmee hij aangeeft dat menselijkheid vaak belangrijker blijkt te zijn dan een diagnose-volgens-het-protocol.

"Hij voelt zich een beetje moe de laatste tijd. Ik kan een lach met moeite onderdrukken want ik moet denken aan Romario, de Braziliaanse voetballer die niet zo veel wilde lopen als de trainer verlangde en daarbij dezelfde woorden uitsprak. Helaas voor mij is mijn gespreksgeenoot achterdochtig van aard en heeft blijkbaar iets aan mij gemerkt.

'Wat kijk je nou raar, Lohuis. Je zit me toch niet stiekem uit te lachen!' Tsja, wat wil je wanneer een diagnostisch ingesteld hoofd moet vechten tegen het onderbuikgevoel van een vader die van voetbal houdt. Mijn baas wil steeds meer marktgericht werken en een goede diagnose is daarbij een absolute voorwaarde om iemand te kunnen helpen. Ik moet daarvoor de medemens als cliënt vooral door een probleemgerelateerde bril zien, want op basis daarvan kunnen we de geleverde zorg krijgen. Soms komt de twijfel bij me boven drijven want een mens is meer dan een probleemgestuurd wezen. Zeker wanneer aan zo'n diagnose een behandelprotocol hangt en omdat geen enkel protocol de individuele zorg omvat en medemenselijkheid en aandacht evenzeer waardevol zijn in het contact met de cliënt.

Want tijdens het gesprek over een beetje moe zijn, heb ik vele associaties die ergens vanuit het onderbewuste naar boven komen en zeer goed bruikbaar zijn. Hij beschrijft hoe hij zich ergert aan mensen die niet doen wat ze moeten doen of zich niet gedragen zoals het hoort. Iemand die door rood fietst, kan van hem een reprimande verwachten en wanneer iemand op het voetpad fietst, is hij in staat om ze van de fiets af te halen. Hij vertelt me regelmatig hoe vroeger in zijn gezin de regels nooit nageleefd werden omdat zijn vader altijd aan het werk was en zijn moeder de huishouding niet aankon. 'Vader was er niet en moeder alleen fysiek aanwezig' is zijn korte samenvatting over de rol van zijn ouders. Hij heeft de erkenning moeten missen die kinderen nodig hebben om zelfvertrouwen te ontwikkelen en om het vol te houden moest hij flink voor zichzelf opkomen, hetgeen zich nu omzet

in ruzie maken wanneer mensen zich niet aan afspraken houden en zelfs tot lijfelijke ruzie wanneer hij zich tekort gedaan voelt.

Diagnostisch zou hier een impulsdoorbraak, agressieproblemen of wellicht een gemaskeerd depressief beeld op te plakken zijn. Gemaskeerd omdat de somberheid zich laat vertalen in het agressieve gedrag waarbij hij zijn eigen sombere gevoel als het ware overschreeuwt en niet kan voelen. Maar mijn onderbuikgevoel (dat van het Romario-lachje) komt met iets anders aanzetten.

Namelijk met de benadering die de mental coach van het winnende Olympische dameswaterpoloteam er op na hield in Peking.

'Prent je in dat je gelijk hebt wanneer je onrecht ziet omdat hij de regels goed kent en de meeste mensen zich gedragen volgens die regels. Maar soms gaat het anders en daar is ook niets mis mee.'

Hij kijkt me aan alsof alsof ik ter plekke water in brand heb gezet. Na de eerste verontwaardiging kalmeert hij enigszins en is zijn nieuwsgierigheid gewekt. Hoe of ik dat bedoel. Nou gewoon, zoals ik het zeg. Als het anders gaat dan je verwacht, moet dat geen negatieve energie opleveren door boos te worden en kun je het ook relativeren. Een scheidsrechter maakt tijdens een wedstrijd nu eenmaal fouten waar je je tegen kunt verzetten omdat jou tekort wordt gedaan. De scheidsrechter zal er niet door veranderen. Je kunt beter de schouders ophalen en denken 'ik heb gelijk, maar soms gaat het anders'. Zodat je je kunt richten op iets waar je wel invloed op hebt.

Hij is het aan het proberen en meldt dat het in ieder geval meer energie oplevert. Hij voelt zich meer begrepen doordat hij minder ruzie maakt en krijgt op positieve wijze de regie over zichzelf terug. Wel jammer voor de diagnose."

Overigens geldt het ook voor veel zaken in het kerkelijk leven. Dat het goed is om te relativeren en te denken 'ik heb gelijk, maar soms gaat het anders'. Dan kunnen we onze energie gebruiken voor wat echt belangrijk is.

Ds. Tonnis Groenveld is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont te Roodeschool.

Genade ervaren

Graag attendeer ik op dit nieuwe boekje van ds. Jos Douma.

B. Luiten ■

Genade van God beschrijft hij als vergeving, genezing en bevrijding. Dat heeft hij wel eens eerder gedaan. Nu gaat het om het ervaren ervan. Zodat genade werkelijkheid wordt in het leven van de christen en bovendien niet blijft hangen in alleen de eerste dimensie, de vergeving.

Het boekje is ingedeeld in zes hoofdstukken, met gespreksvragen. Ook is het mogelijk per hoofdstuk een preek te downloaden. Zodat in een gemeente, bijv. in vacaturetijd, zes preken in samenhang gelezen kunnen worden. Een gemeente zou er ook een traject mee kunnen gaan, het onderwerp is heel centraal en leent zich goed voor gesprek in kringen. De auteur schreef met het oog op de lokale kerk. Hij wil eraan bijdragen dat zij zichzelf leert zien als een liefdevolle gemeenschap met Jezus in het midden, waar vergeving, genezing en bevrijding stromen.

Mijn indruk is dat hier in kort bestek veel waardevols wordt geboden. In zijn taal komt de schrijver dicht bij de mens met zijn ervaring. Ontdekkend kan hij opsommen hoe een mens kan denken. Bijv. hoe trots die kan zijn of gewond of gebonden. Of hoe iemands gedachten een reactie kunnen zijn op wat anderen hebben gezegd, soms al lang geleden. Zegen en vloek komen daarin voor, herkenbaar wordt dat neergezet. Alleen dat element al is een gespreksavond waard. Wat doen wij elkaar aan met onze opmerkingen? In dit boekje worden waarnemingen gedaan die een *eye-opener* zijn. Dat alles in het kader van Gods veelzijdige genade. Hoever gaat genade, en waarom

mogen we niet wettisch met de wet omgaan? 'Het evangelie is de boodschap van nieuw leven, niet de boodschap van oud leven waar nog wat aan gedaan moet worden' (blz. 33). Dat is raak gezegd en uitgangspunt van verdere gedachten.

Van harte aanbevolen!

Daarbij landt dit boekje in de actualiteit, al kon de schrijver die zo niet voorzien. Recent verscheen een onderzoeksrapport over opvoeding in een besloten, christelijke gemeenschap. Het woord 'vergeving' wordt daar met de paplepel ingegoten, terwijl het leven met de Heer toch vooral wettisch wordt ingevuld en de persoonlijke geloofsontwikkeling schade lijdt. Dat raakt dus precies aan het oogmerk van dit boekje om vanuit de vergeving veel meer van Gods genade te ervaren.

Ook kwam in het nieuws dat de heiliging onder ons te weinig aandacht zou ontvangen, dat alle aandacht voor de verzoening daaraan debet zou zijn. Dat is ongeveer dezelfde problematiek, maar dan van de andere kant.

Maar het gaat niet om meer of minder van verzoening of heiliging, het gaat om een compleet nieuw leven dat God ons uit genade schenkt. Ieder die hierover zich wil bezinnen, persoonlijk en in de gemeente, kan door dit boekje zich op een goede weg laten brengen.

Ds. Bas Luiten

Naar aanleiding van Jos Douma, *Genade ervaren. Het verlossende werk van Jezus in je leven*. Kampen 2008, 103 blz., prijs € 13,50. Zie ook op www.josdouma.nl/genadeervaren

Heemse - overleden: Op 21 januari jl. is ds. H.D. van Herksen, emerituspredikant van Heemse, overleden. Hermannus Dirk van Herksen werd geboren op 10 april 1921 in Twijzel. Hij studeerde theologie in Kampen en werd in 1949 predikant te Onnen. In 1953 ging hij naar Hilversum en van 1966 tot zijn emeritaat stond hij te Heemse. Van Herksen was diverse malen synodelid, twintig jaar curator van de Theologische Universiteit in Kampen. In 1961 werd hij door Hilversum een half jaar uitgeleend aan de kerk van Curaçao. Van Herksen schreef over zijn werk onder militairen jarenlang in het *Nederlands Dagblad* en maakte een schetsenbundel over het bijbelboek Jakobus. Hij was ridder in de orde van Oranje-Nassau.

Schildwolde (wijk West) - bedankt voor beroep: T.K. van Eerden te Zuidhorn.

KERKGEBOUWEN

vertrouwd verzekerd

Elk jaar krijgen we premie terug. En flink wat!

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Postbus 500 5240 AM Heemalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700